

LÂLE DEVRİ VE LÂLE İSİMLERİ

Metin HAKVERDİOĞLU¹

ÖZET

Türk Edebiyatı, çiçek kültürünü nesirde de nazımda da ön plana çıkarmıştır. Bu kültürün bir ürünü de lâle kasideleridir. Lâle adları için bu kasideler değişik bir kaynaktır. Bu çalışmadaki şiirler, FŞM şeklinde kısalttığımız Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuasında yer almakta ve edebiyat âlemi ile ilk kez tanışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Lâle Devri, Lâle İsimleri, Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası

TULIP AGE AND TULIP NAMES

ABSTRACT

Turkish Literature has made flower culture very important in both prose and poems. One of the products is also tulip kasides. These poems are different kaside from the point of view of forming an example for tulip names . These poems takes place in Fâiz Efendi and Şâkir Bey mecmua which we shorten it as FŞM, and it first meets the literature scholar. It is the first time it has met the literate world.

Key Words: Tulip Age, tulip names, Mecmuası of Faiz Efendi and Şâkir Bey

A. LÂLE HAKKINDA

İran mitolojisine göre bir yaprağın üzerindeki çiğ tanesine yıldırım düşmüş ve alev alan yaprak o haliyle donup kalarak lâleye dönüşmüştür. Göbeğindeki siyahlık da yıldırımdan arta kalan yanık izidir. O günden sonra lâle, rengi ve şekli ile şâirlerin ilgisini çekerek sevgilinin yanağına, şarap dolu kadehe, muma, yaraya vb. benzetilip durmuştur.

Lâlenin ve lâle kültürünün Anadolu'ya Türklerle birlikte geldiği kesindir. Roma ve Bizans'ın nedense hiç ilgilenmediği bu çiçek, Türk tezyinâtında XIII. yüzyıldan itibaren stilize edilmiş olarak Selçuklu âbidelerinde, yazma kitap ve kaplarında görülmeye başlar.

¹ Dr., Amasya Macit Zeren Fen Lisesi, hakverdioglu@mynet.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

Şiirimizde ise XIV. yüzyılda görülür. Ahmedî, Cemşid ü Hurşid adlı eserinde bu çiçekten bahseder.

Lâle, klasik şiirimize XV. yüzyılda iyiden iyiye yerleşir. Renginden dolayı, kan, mum, şarap, yanak, yara gibi unsurların, şeklinden dolayı da genellikle kadehin benzetilenidir.

“Lâlenin dîvan şiirindeki temel işlevi; “sevgili, memdûh, güzel, gelin, sâkî, hizmetçi, asker” gibi şahıslar; “sevgilinin yanağı, dudağı; âşığın yüzü, vücûdu, kamı, gözyaşı ve yaraları” gibi uzuvlar; “kadeh, şarap, tabak, tâc” gibi eşya; “güneş, ay, yıldız” gibi kozmik unsurlar ve “cennet, gönül, ümit, dert, şiir” gibi kavramlar ile değişik vesilelerle ilişkilendirilmesine dayanır. Anlaşılacağı üzere lâle, dîvan şiirinde en çok insan uzuvlarıyla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca ilişkilendirildiği şahıslar arasında “sevgili ve güzel”, uzuvlar arasında “yanak ve dudak”, eşyalar arasında “kadeh ve şarap”, doğal ve kozmik öğeler arasında “güneş, ay ve ateş”, soyut kavramlar arasında da başta şiirsel terimler olmak üzere olumlu anlam ve çağrışım ifade edenler daha çok dikkat çekmektedirler.”²

Klasik şiirimizde XVI. yüzyıla kadar sözü edilen lâlelerin yabani türler olduğu muhakkaktır. Yabaniciliklerinden, yani dağlarda, kırlarda yetişiyor olmalarından dolayı “taşralı”dırlar. Bunun için utangaç, usul-erkân bilmez bir çiçek olarak düşünülen lâle, bir bakıma utangaçlığın, çekingenliğin sembolüdür.

XVI. yüzyılda kültür yolu ile yeni türleri elde edilmeye başlanan lâle, gül’le amansız bir rekabete girer. Tarihimize ve dünyada ilk lâle deliliği (tulipomania), XVI. yüzyılda İstanbul’da yaşanmıştır. Kanuni devrinin ünlü Şeyhülislamı Ebussuud Efendi de “Nûr-ı Adn” adını verdiği yeni bir lâle türü elde etmiştir.

“Lâle kelimesindeki harflerin sıraları değiştirildiğinde “Allah” ve “hilâl” kelimelerinin elde edilebildiği anlaşılınca bu çiçeğe ilgi bir kat daha artmıştır. “Eski yazıda “Allah” ve dolayısıyla lâle kelimesinde noktalı harf bulunmadığı için lekeli lâleler makbul sayılmamıştır. Şâirler ve nasirler bu duruma çok önem vermişlerdir”³ “Miyârü’l-Ezhâr yazarı Tabib Mehmed Aşkî Efendi’ye göre lâlenin

² Yavuz Bayram, **Çiçeklerle Diğer Bitkilerin Dîvan Şiirine Yansımaları ve Anlam Çerçevesi**, OMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Samsun 2001, s.314.

³ Ömer Ferit Kam, **Divan Şiirinin Dünyasına Giriş**, haz: Halil Çelik, MEB Yay., Ankara 2003, s.155

cevâhir-i hurufla yani Allah lafzı ile yazılması, rütbesinin yükselmesini sağlamıştır.”⁴

Lâle, zamanla kazandığı dinî anlamı dolayısıyla cami, çeşme, mezar gibi yapılarda çok kullanılmıştır.

“Lâle çinide ilk defa XVI. yüzyılda, Şehzâde Mehmed türbesindeki pencere üstlerinde yer alan kitabelerden birinde, yazılar arasında boşlukları dolduran bir motif olarak kullanılmıştır. Bu yüzyıldan itibaren gül, sümbül ve karanfil ile birlikte klasik şiirimiz gibi çinide de vazgeçilmez bir tema olmuştur.”⁵

“Lâle Devri III. Ahmed’den en az elli yıl önce başlamıştır. Özellikle IV. Mehmed devrinin çiçek ve çiçekçilik tarihimiz bakımından çok önemli olduğu rahatlıkla söylenebilir. Kânûnî devrinde, İstanbul’dan Avrupa’ya giden lâle soğanları, bu devride, “Lâle-i Frengî” olarak Türkiye’ye geri dönmeye başlar. Nemçe kralı III. Ferdinand’ın IV. Mehmed’e gönderdiği elçi Schmid Von Schwarzerhon tarafından hediye olarak getirilen eşya arasında her birinden dörder tane olmak üzere, on adet de makbul lâle soğanı vardır ve bu soğanlar, mevcut lâle zevkine yeni bir heyecan katmıştır.”⁶

III. Ahmed döneminde lâle çerağanları artık ilkbaharın en gözde eğlencesi olmuş ve padişah bu eğlencelerin en kıymetli konusu olmaya başlamıştır. Sa’d-âbâd adı verilen lâle bahçeleri ile süslü eşsiz mekânlar artık İstanbul’un en nadide eğlencelerine yurt olmaktadır.

Tabiidir ki Nevşehirli Dâmat İbrâhim Paşa da iflah olmaz bir lâle tutkunuydu. Felemenk’ten, yani Hollanda’dan gelen bir lâleye “Lü’lü’-i Ezrak” adını vermiş ve bu lâleden yetiştirenlere ödüller vermişti. “Lü’lü’-i Ezrak; Sa’d-âbâd, Çıragan ve Neşet-âbâd kasırlarının bahçelerinde yetiştirilir, sıcak havalarda, renkleri solamasın diye, üzerleri ihtimamla örtülürdü.”⁷

“Lâle narhlarının uygulanabilmesi ve fiyatlarının belirlenerek düzenli olarak defterlere kaydedilebilmesi için “Mîzânü’l-Ezhâr”ın müellifi Şeyh Mehmed Lâle-zârî, Ser-şükûfeci, yani Çiçekçibaşı tayin edilmiştir. Mîzânü’l-Ezhâr, çiçek kütüphanemizin en önemli kitaplarından biridir. Von Diez tarafından 1815 yılında Almancaya

⁴ Beşir Ayvazoğlu, **Güller Kitabı**, Türk Çiçek Kültürü Üzerine Bir Deneme, Ötügen, İstanbul 2001, s. 109.

⁵ Beşir Ayvazoğlu, **age.**, s. 110.

⁶ **age.**, s. 122.

⁷ N. Hikmet Polat, **Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine (Cevat Rüştü’den Bir Güldeste)**, Kitabevi, İstanbul 2001. s. 92.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

çevrilmiş, daha sonra W.S. Murray tarafından özetlenerek İngilizceye kazandırılmıştır.”⁸

Osmanlı ziraat tarihi araştırılırken atalarımızın çiçeklere karşı hissettiklerini gözler önüne serecek bir “çiçek edebiyatı” doğurdıkları görülür. Bu edebiyat içinde ayrıca bir “lâle edebiyatı” da mevcuttur. Gerçekten III. Ahmed döneminde “lâle-perest”lerin çiçekseverler arasında bir hususiyeti, bir fevkalâdeliği vardı. Hiçbir çiçek hiçbir zaman bizde bunun kadar sevilmemiş, bunun kadar övülmemiştir. Yani lâle hisleri, lâlelerin renkleri, cinsleri kadar renkli idi. İşte hissiyatın bu yoğunluğu sonunda derin bir lâle edebiyatı meydana getirmişti. Fakat bu zarif edebiyat da çiçek edebiyatı gibi derin bir ilgi görmemiş; zamanla unutulmaya yüz tutmuştur.

III. Ahmed döneminde lâleler hakkında her türlü inceleme ve araştırmayı kaleme almakla meşhur bir şahsiyet göze çarpar: Tabib Mehmet Aşkî Efendi. Aşkî efendi bu dış güzellik ve özellikleri anlatmakla kalmamış, her lâleye karşı duyulan hisleri anlatmak için yazılan şiirleri de bir araya getirmiş ve ilgili her şâire kendi hattı ile bu şiirleri yazdırıp “Miyârü'l- Ezhâr” adlı eserini meydana getirmiştir.

Her renk lâle başka bir renk neşe doğuruyordu bu devirde. Sevenleri için onun her cinsi yeni bir zevkin doğuşu oluyordu. Her cinsin tohumu sahibinin ismine izâfe edilerek şöhret alıyordu. Lâlenin yetiştirilmesinde zevk erbabı pek ince düşünürdü. Onun ayıp ve kusurdan uzak olması şarttı. Yapraklarının rehavetli, gevşek bulunması, ortasındaki siyah kısmın görünür halde olması o lâleyi ayıplı yapardı. Çiçek erbabı her lâlede kusursuz bir güzellik arıyor ve onun için çabalıyordu. Mesela benekli, lekeli lâle makbul değildi. Çünkü onun her türlü kir addedilecek noktadan uzak olması esastı.

Her lâleye rengine göre şâirâne isimler konur, şiirler söylenirdi. Lâle sohbetleri, eğlenceleri öyle avam safalarına benzemezdi. Adeta edebî bir zevk ile geçerdi.

Konumuz olan Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuasında⁹ da (FŞM), ‘Âlî-şân, ‘İşve-bâz, Edhemî, Ferîd, Gonca-nümâ, Han-zâde, Dil-dûz, Feyz-i Hâk, Feyz-i İlâhî, Leylâkî, Kibrîtî, Nu‘mânî, Pabucci, Gül-reng, Ruy-ı nigâr, Tohm-ı şîrîn, Vaḥîd, Süleymânî, Pertev-fiken, Mestâne, Kavş-ı kuzâḥ, Sinân, Şeh-levend, Turuncı, Sultânî, Ziyâ-baḥş gibi yüzlerce lâle isminin geçtiği kasîdeler vardır

⁸ Age., s. 136.

⁹ Metin Hakverdioğlu, **Edebiyatımızda Lâle Devri ve Nevşehirli Damat İbrâhîm Paşa'ya Sunulan Kasideler İnceleme-Metin**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya 2007.

Bu konuda aşağıdaki dört şiir özellikle dikkate şayandır. Bu dört şiir, mecmuada şu varaklarda yer almaktadır: FŞM.^V 427, FŞM.^V 327, FŞM.^V 325, FŞM.^V 311.

Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası, lâle isimleri konusunda en temel kaynaklardan birisidir; çünkü devrin hemen hemen tüm lâle isimleri bu mecmuadaki kasîdelerde geçmektedir. Hem lâle hem de devir için ilk elden bilgiler bu mecmuada toplanmıştır.

Dönemin insanları her lâle gördüklerinde Hudâ'ya şükretmiş ve mutlu olmuşlardır. FŞM.^V 275'te Hıfzî'nin dediği gibi:

Pür ide zâtını şevketle Hudâ 'izz ü cell
Eyledikce niçe gül-şende çerâgân lâle

B. FÂİZ EFENDİ VE ŞÂKİR BEY MECMUASINDA BULUNAN DÖRT KASİDEDE GEÇEN LÂLE İSİMLERİ

Bu dört şiir, mecmuada şu Farsça başlıklar altındadır:

1. Kaşîde-i Mektûbî Hazret-i Kapudan Paşa der- sitâyîş-i cenab-ı veliyyü'n-ni'am-ı şadâret-pîrâ (FŞM.^V 427)
2. Kaşîde-i diger-i Vaḥîd der-vaşf-ı düstûr-ı mükerrerrem şadr-ı a'zam Dârâ-ḥaşem ü dâmâd-ı Sulṭân Aḥmed-i Ğâzî İskender-dem İbrâhîm Paşa edâmehu'llâhu Te'âlâ (FŞM.^V 327)
3. Kaşîde-i Şâḥîb Efendi der-sitâyîş-i Hazret-i şadr-ı a'zam ḥâtem-şiyem İbrâhîm Paşa yesserehu'llâhu bi'l-ḥayri mâ-yeşâ der-an şî'r-i esâmî-i lâle ber-vech-i iltizâm muḥarrer-şed (FŞM.^V 325)
4. Kaşîde-i Feyzî Çelebi esâmi-i lâle-ra iltizâm-kerde der-midḥat-i Hazret-i veliyyü'n-ni'am-ı şadr-ı a'zam ḥâtem-şiyem İbrâhîm Paşa ḥafazahu'llâhu te'âlâ 'anil-âlâm yesserehu'llâhu bi'l-ḥayri mâ-yeşâ (FŞM.^V 311)

Aşağıdaki tabloda bu dört şiirde geçen lâle isimlerinin ortak olanları birinci bölümde; farklı olanları ikinci bölümde gösterilmiştir.

(Tablo 1)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

LÂLE İSİMLERİ TABLOSU			
KASİDE 1 MEKTÛBÎ 102 lâle ismi	KASİDE 2 VAHÎD 30 lâle ismi	KASİDE 3 SÂHİB 177 lâle ismi	KASİDE 4 FEYZÎ 77 lâle ismi
Ortak İsimler	Ortak İsimler	Ortak İsimler	
'adîm 'âlû'l-'âlâ 'işve bâz dil-dûz Edhemî feyz-i Hağ feyz-i İlâhî Süleymânî ğonce-nümâ gül-gûn leylâkî kibrîtî lem'a-veş gül-fâm gül-reng mihr-i cihân-tâb nâhîd nu'mânî pâbuççı	'âlî-şân âl gül-gûn dil-dûz hürşîd- nümâ gül-reng	'adîm 'âlî-şân âl âlû'l-'âlâ cihân-tâb Edhemî ferîd feyz-i Hağ feyz-i İlâhî Süleymânî ğonca- nümâ Nu'mânî hân-zâde hürşîd- nümâ kavs-i kuzâh kibrîtî lem'a-i tâb	leylâkî mestâne gül-fâm mihr-i 'âlem-tâb Süleymânî mülûkî nâhîd pertev- fiken şeh-levend revân-bağş rûy-ı nigâr sultânî şevket turuncı vahîd ziyâ-bağş
			'âlîşân 'işve-bâz cihân-tâb Edhemî ferîd ğonce- nümâ hânzâde hoş-nümâ kavş-ı kuzâh mestâne gül-reng mülûkî pabuccı rûy-ı nigâr sinân sultânî şeh-levend şevket tohm-ı şîrîn vahîd ziyâ-bağş

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

pertev-fiken revân-bağş sinân sulţânî Süleymânî toğm-ı şîrîn turuncı vağîd			
<u>Farklı İsimler</u>	<u>Farklı İsimler</u>	<u>Farklı İsimler</u>	
‘aks-i uşârî ‘âlî menişâ ‘unnâbî ağmer ağzar Cemşîdi müşâbih çemen ârâ dâğ-ı dil-sûz dürr-i ‘Aden faşl-ı şehnâz fâyıku’l- akrân feyz-i bahâr feyz-yâb gül-i zâr gülşen-ârâ- yı cihân gül-şîrin hâlim ârâ	âşaf beyâz cihân-sûz dil-efrûz dil-firîb feyz-âver gülşen-i cennet hoş-nümâ jâle-zeyn leb-i şîrîn meh-rû mihr-i rağşân nâzende nâz-ı dârân-ı çemen	‘âlem-bahâ ‘âlem-gîr ‘âlem- perver ‘âlî-ğadr âşüfte âteşî bağşende bâlâ-ğad bâlâ-nişîn bâlâ-terî behişt-ârâ behişt- efrûz Bircîs bulurdu bûy-ı Gülşen	mülk-i ‘Oşmânî mümtâz müntehâ mürğ-i gülşen müsellem müsteşnâ müşâbih müzehheb nâ-yâb nâzenîn nâz-perver necîb necm-i seğher necm-i tâb netîce
			<u>Farklı İsimler</u> ‘ârus-ı çemen ‘işvede ğilmân ‘izâr-ı dilber âşub-ı cihân Behmen cihângir cüce mûri çeşme-i hayvân çorbacı dırağşân dil-sûz evreng-i çemen

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008

hûn neşter	nîze	bülend	nev-bahâr	feyz-i Hüdâ
hurşîd-i münevver kızıl	şubh-ı neşâf	büyük âl câzib	nev-civânân	
kırlağaç	şâh-bâz	celîs-i yâ-y-	nezâket	
lehce-i	şarâbî	ı Mâçânî	nîze-i	
şannâz	şîve-kâr	cihân-ârâ	sürha	
mevhîbe	şu'le-i	cihân-gir	nûru'l-'ayn	ğonce gül
mir'ât-i	yâkûtî	cihân-	pençe-i	gurre-i
Sikender	şûr-efken	perver	Selmân	raşşân
mîr-i ezhâr	tîr-i	cilâ-efzûn	pertev-	gül nûş
mosmor	müjgân	çarh-ı	efgen	gülcî başı
mu'aţtar		firûzî	pesendîde	gölşen-ârâ
mu'cize		çerâğ-ı	peyk-i	gölşenî tâcî
nâdfide		gölşen	bahâr	hande-
nâr çiçeği		dâğ-ı derûn	pîrâye	bağşâ
nâr-ı		dil-cû	reşk-âver	heft-reng
fürûzende		dil-firûz	rûh-efzâ	hızr-ı
nâzende		dil-gîr	ruh-ı dil-	çemen
necm-i		dimâğ-ı	dâr	hilâlî
şehir		gölşen	rûhu'l-	hüsni
neş'e-bağş		dürre-i tâc	kulûb	Yûsuf
nîze-dârân		dürr-i	rûy-ı	kaşâk
nîze-i		yektâ	raşşânî	kaşâk-ı
rummânî		elmâs-trâş	şadrîye	çerâğân
pertev-i nûr-		enîs ü dil-	şafâ-âver	mînâ-yı
ı cihânyân		güşâ	şafâ-âver	şarâb
pervîz-i		ferâh-bağş	sâğar-ı	müferrih
sefid		ferâh-	şahbâ	nâyâb-ı
pesendîde		perver	sebze-zâr	çemen
				necm-i
				sa'âdet
				nigâh-ı
				şevk
				peyk-i
				bahâr
				ra'nâ
				resîm-
				endâm
				şadr-ı
				neşyân

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

peyk-i bahârân reşk-âver revîş-i maṭbû‘ ruḥ-ı âl ruḥ-ı raḥşende rûy-ı nigâr rûy-ı tâbende şadr-ı zî-şân sâğar-ı la‘l sâğar-ı şâdi sarı saṭvet-i velvele sefid serâmed ser-efrâz şubḥ-ı bahâr şun‘-ı Hüdâ sürḥ-i kedvân sürḥ-pûş süst-i mânî şâyeste şeb-çerâğ şeb-efrûze şehenşâhî şeh-per		ferâḥ-şâd feyz-i Bârî feyz-i Rabbânî fındukî fürûğ-ı âfitâb ğonca-i ter gül-i hurşid gül-rûy gülşen-zîb hande- nümâ hasîb hoş-reng hümâyûn- baḥt kavs-i İlâhî kişver-gîr lâ-naẓîr leṭâfet- baḥş mâh-ı tâbân meclis-ârâ meh meh-pâre meh-rû	sebz-pûş ser-efrâz sîmîn- beden şubḥ-ı bahâr şun‘-i İlâhî sürḥ-pûş sürûr-ı dil süst-i Mânî şâd-baḥş şeh-i gülşen şeref-baḥş şevk şevk-efzâ şîrîn-edâ şîrîn-kâr şu‘le-dâr şu‘le-pâş tâbende tâc-ı ezhâr tuḥfe tulû‘u‘ş- şems Hüdâ-dâd Süreyyâ vâcibü‘l-	sâğar-ı gülşen serdî-i elem sirâc sorguc-ı mücevher süveydâ-yı derûn şeb-çerâğ şeb-reng şehenşâh şeref-i şems şeref-râz şevk-baḥş şu‘le-pâş şûr-efken tâb-âver tâb-âver tâbende tâc-ı şafâ taḥt-ı mînâ tanbûrî yâkûtî yegâne
--	--	--	--	--

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

şekl-i		meh-tâb	ikrâm	
şanevber		mihr-engîz	verd-i	
şevkadân		mihr-i	gölşen	
şive-kâr		dıraşşânî	verd-i nâz	
Şu'le-rîz		mînâ	yeni dünyâ	
şûr efken		mir'ât-ı	zer-peyker	
tab'-ı		muşaffa	zer-tâb	
memdûh		mir'ât-ı	zîbâ	
tâb-âver-i		şafâ	zîver-i	
şar şar		mir'ât-i	'âlem	
tâc-ı dîhîm		cemâl	ziyâ-güster	
tıg-ı ser-tîz		mîr-i gül-	Zühâl	
tohm-ı		zâr		
benefş		mîr-i		
tozqoparan		müsellem		
tuhfе-i		mu'azzam		
bezm		mufahham		
yed-i beyzâ		muhterem		
zer-pûş-ı		muţarrâ		
fürûg		mükerrem		
ziyâ-pâş				

C. METİNLER

Aşağıda metinleri verilen kasidelerden sadece Sâhib Efendi'ye ait olan hakkında bilimsel çalışma yapılmıştır. Mahmut Büyüktosun tarafından hazırlanan Sâhib Dede Divânında¹⁰ bu kaside mevcuttur. Diğer şairler ve şiirler hakkında henüz bilimsel bir çalışma yapılmamıştır. Mektubî Kapudan Paşa, Vahîd, Sâhib ve Feyzî'nin bu kasidelerinde devrin lâle isimleri şiir içinde altı çizilerek belirtilmiştir.

¹⁰ Mahmut Büyüktosunoğlu, Sâhib Dede Divânı (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânının Tenkitli Metni), Selçuk Üniv., SBE., Yüksek Lisans Tezi, Konya 1991, s. 9-14

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

KASİDE 1

KAŞİDE-İ MEKTÛBÎ HAZRET-İ KAPUDÂN PAŞA (SÂLİM)
 DER-SİTÂ YÎŞ-İ CENÂB-I VELİYYÜ'N-Nİ'AM-I
 ŞADÂRET-PİRÂ
 (FŞM.^v 427b-429b)

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Mîr-i ezhârı idüp bâğa ser-'asker lâle
Çekdi pervîz-i sefid üstüne leşker lâle
- 2 Dûşına aldı yine nîze-i rummânîsin
Nîze-dârân-ı çemen hayline server lâle
- 3 Çekdi bayrağını aşağı bölük ağasıdır
Sarı kibrîti sefid ahmer ü ahzar lâle
- 4 Şeh-levendâne binüp rahş-ı nesîme çevirür
Elde bir nîze-i la'nîsi fer-â-fer lâle
- 5 Gül-i naqqâre ze-şebdir istedi faşl-ı sehnâz
'Andelbânı idüp çalıcı mehter lâle
- 6 Nâzenîn-i çemene mâşîttadır feyz-i bahâr
Rûy-ı gül-fâmına yazsa n'ola yer yer lâle
- 7 Feyz-i Hakdır ki kızıl kırılâğıç-âsâ gûyâ
Sevkâdan müjde-künân lâleye söyler lâle
- 8 'İşve bâzın koluna almış olup gül-şerbet
Sâgar-ı şâdi tolu hûn-ı kebûter lâle
- 9 Neş'e-bahş olsa n'ola câm-ı mey-i gül-rengi
Şive-kârım saña sâkî-i semenber lâle
- 10 Yed-i beyzâsını gösterdi güle mûyî-vâr
Geldi bir elde 'aşâsın idüp ejder lâle

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- 11 Kaşd-ı kaşd eyledi hûn neşter-i zerrîn be-kef
Şandı maħmûm-ı hevâ gördi ki ditrer lâle
- 12 Âb-gûn oldı çemen feyz-i Süleymânîden
Sâķini kıldı çü bi'l-Ķays-ı meşher lâle
- 13 Bâğçivânlarda zuhûr itdi sinân nâmında
Bir ser-âmedçe güzel şöhrefi dil-ber lâle
- 14 Deheni gonce-nümâ sînesidir subh-ı bahâr
Gül-izârım taķınur başına ķatmer lâle
- 15 Dişleri dürr-i 'Aden kendi bir elmâs-pâre
Rûy-ı tâbendesi pertev-i fiken her lâle
- 16 Nev-ümîde haķ-ı püşt-i lebi süst-i mânî
Levh-i sîm üzre ruhı âl-i muşavver lâle
- 17 Hâl-i dil-cûy-ı haķı tohm-ı benefs-i cennet
Ruh-ı rahşendesi hem-sâye-i kevşer lâle
- 18 Tohm-ı şîrîn leb-i 'unnâbi-i la'lindeki hâl
N'ola olsa aña Hüsrev gibi çâker lâle
- 19 'Aks-i ruhsârı mıdır meyde yaħud nâr çiçegi
Elde sân sâğar-ı la'linine beñzer lâle
- 20 Giyinüp hıl'at-i leylâki-i zer-pûşı fürûğ
Manşıb-ı hüsni aña itdi muķarrer lâle
- 21 Şimdi pâbuççılarıñ necm-i seherdir baķtı
Olmış ol âfet-i nâzendeye nev-ger lâle
- 22 Bergini çeng şanursın reg-i ebri evtâr
Bâğa gel beñzedi nâhîde yine her lâle
- 23 Tuhfe-i bezm-i hüdâvend-i cihân olsa ķula
İtdi dîbâ-yı turuncısını der-ber-lâle
- 24 Şıhr-ı sultânı bihîn şadr-ı sehen-şâhî kim
Efser-i re'yine hurşîd-i münevver lâle
- 25 Pertev-i nûr-ı cihânyân ü vahîd-i devrân

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- Şadr-ı zî-şânla ider vaşfını ezber lâle
- 26 Ber-hayâ mevhibe hem-nâm-ı Halîlü'r-Raḥmân
Kim seḥâb-ı himeminden olur aḥker lâle
- 27 Ol ḥüdâvend-i kerem-perver ü 'âlî-şân kim
Bâğ-ı cûdunda yeter şayf u şitâ zer lâle
- 28 Feyz-yâb olsa eger çeşme-i 'izzetinden
Ola reşk-âver-i fevvâre-i kevşer lâle
- 29 Hüner erbâbı zamânında ser-efrâz oldu
Şübhesiz feyz-i ilâhîden alur fer lâle
- 30 Tab'-ı memdûh u ziyâ-pâş ü 'adîmü'l-misli
Gül-şen-i nûrda bir şekl-i sanevber lâle
- 31 Ser-i serhengine Cemşîdi müşâbih diyemem
Lâladır lanğoruza lîk dimezler lâle
- 32 Nazar-ı sun'-ı Hüdâdır ğarażı yoḥsa ebed
Bağmaz olsa daḥi mir'ât-i Sikender lâle
- 33 Edhemî 'ayn-ı 'alâyıkda ki tecrîdi ider
Dâğ-ı dil-sûz ile bir bâdiye-perver lâle
- 34 Şeh-pesend olsa n'ola her reviş-i matbû'
Az olur ḥaḳ bu ki şâyeste-i efser lâle
- 35 Sebkat itdi nice kez tozkoparan menzilini
Olamaz nâvek-i dil-dûzına hem-per lâle
- 36 Sürse a'dâyı serer raḥş-ı Süleymânîsin
Olamaz deştde tâb-âver-i şarşar lâle
- 37 Göricek nîze-i elmâs ile yâḳût-ı dile
Yazdı evşâfını şûr-efgen-i sencer lâle
- 38 Sünbülî çarḥ yüzün ḥaşmınıñ itmiş mosmor
İşte nâdîde degil sünbüle beñzer lâle
- 39 Su'le-rîz olsa eger na'l-i sem-i gül-gûnî
Ser-i çarḥa çıḳa yıldız gibi bî-mer lâle

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- 40 Dest-i hıfzına ide meyl-i çemen ârâyı
Eylese nâr-ı fürûzendeye muzmer lâle
- 41 Şa've-i lem'a-veş ateşde bulup neşv ü nümâ
Per ura şu'lede mânend-i semender lâle
- 42 Hayret-efzâ-yı nazar rütbe-i 'âlû'l-'âli
Olamaz şeh-per-i Bircîse ber-â-ber lâle
- 43 Gül-şen-ârâ-yı cihân olsa nesîm-i hulkı
Zülf-i hûrâdan olur belki mu'attar lâle
- 44 Ğonce-i nuţkını itse nem-i zâyî şâd-âb
Reşk ide lehce-i tannâz-ı sühen-ver lâle
- 45 Ma'ni-i teşbih aña cûdda bî-ma'nîdir
Beñzemez mu'cize şahrâyi-i kem-ter lâle
- 46 Şadr-ı 'âlî-menişâ şafder-i hâtem-revişâ
Ey kef-i cûduña mağz-ı zer ü gevher lâle
- 47 'Adl ü inşâf-ı müsellemler ile bî-hem-tâsın
Görse mişlin olur âyîne muğber lâle
- 48 Sendedir mühr-i Süleymânî tılısm-ı nuşret
Kim olur mihr-i cihân-tâba musahhar lâle
- 49 Tîğ-ı ser-tîzi çeküp şer' ile ehl-i Rafza
Oldı İrân-zemîn ğıbta-i aħmer lâle
- 50 Hûn-ı düşmenden olup bûm-ı debîri bece-hûn
Oldı çün sürh-i kedû anda şinâver lâle
- 51 Aqsa bîdâ-yı ten-i haşmîña peydâ eyler
Cedvel-i tîgdaki mevce-i cevher lâle
- 52 Sürh-pûş oldı bütün ol geh-i Âzarbecân
Giydi bir câme ki hep naqşı ser-â-ser lâle
- 53 Mülk-i İrânı alup küngüre-i nev kıldıñ
Tâc-ı dîhîm-i mülûkâneye bir zer lâle
- 54 Dil-güşâ nice huşunuñ gül-i miftâhımı yâ
Geldi bir deste revân-bahş u mücevher lâle

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- 55 Göricek peyk-i bahârân ile şandım geldi
Der-i iclâle gümüştepsi ile zer lâle
- 56 Kalemim vâşîf-ı ser-dûde-i nu'mânîdir
Seb-çerâğın n'ola itse baña mecmer lâle
- 57 Âteşîn ma'na ile rûy-ı nigâr elfâzım
Gül-şen efrûz suhen-i şem'-i münevver lâle
- 58 Olmaz isem bu çerâğanda çerâğ-ı gül-şen
Gül güler hâl-i perîşânıma ağlar lâle
- 59 İltifâtıñla kuluñ fâyıku'l-akrân olsam
Kat kat eyler şeker-i şükri mükerrer lâle
- 60 Kıl sağ encâz-ı bihîn va'de-i vâlâ şânıñ
Hâlim ârâ-yı mebâhât ola yek-ser lâle
- 61 Gel du'â eyle uzatma şadedi ey **Sâlim**
Tutalım k'ola pesendîde-i dâver lâle
- 62 Yâ çerâğânlar ile mâh-ı seb-efrûze ola
Yılda bir nice gice kevkebe-güster lâle
- 63 Saşvet-i velvele-i câhı ola 'âlem-gîr
Ceş-i ser-mâye ola tâ ki muzaffer lâle
- 64 Luţf-ı Haşdan umar şeş-cihet 'âlem-i kevn
Dest-i hükmiñde hulâşa ola şeş-per lâle

KASİDE 2

KAŞİDE-İ DİĞER-İ VAHİD DER-VAŞF-I DÜSTÛR-I
MÛKERREM ŞADR-I A'ZAM DÂRÂ-ŞAŞEM Ü
DÂMÂD-I SULTÂN AHMED GÂZÎ-İ İSKENDER-DEM-İ
İBRÂHİM PAŞA EDÂMÂHU'LLÂHU TE'ÂLÂ Fİ
MAŞÂMÎHÎ'L-A'LÂ

(FŞM.^v 327 a-328a)

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

-
- 1 Yine pür itdi cûş-ı mevc-i lâle şahn-ı bostânı
Kim oldı bâğ-bânıñ ser-be-ser râh-ı hıyâbânı
- 2 Cemende şu‘le-i yâkûti ezhâr-ı dil-efrûzuñ
‘Aceb mi hayre çeşm-i hayret itse mihr-i raşşânı
- 3 Mürâyâ-yı felekde görinen şanmañ ki encümdür
Düşüpdür lâle-zârıñ pertev-i ‘aks-i çerâgânı
- 4 Mülûkî câme-i gül-reng ile nâzende meh-rûlar
Cihân-sûz eylemekde yer yer eţrâf-ı gülistânı
- 5 Yetişdi şâh-bâz oldı bahârıñ bir dil-âşûbı
N’ola dil-dûz olursa nîze-i ser-tîr-i müjgânı
- 6 Fezâ-yı gül-şeniñ âsaf-ı bendi şive-kârındır
Ser-efrâz olsa çok mı nev-bahârıñ sürh-i pûşânı
- 7 Çeküp gül-gûn sarâbî nâz-ı dârân-ı çemen-güyâ
Kılar bir bir yine bûs-ı leb-i şîrîni erzânî
- 8 Beyâz u âleler şûr-efgen-i şevk oldı eţrâfa
Sezâdır dâğ-ı hasretle yaqarsa bâğ-ı rıdvânı
- 9 Bahâr-ı bî-hazân-ı âsmân-ı çeşm sitâremle
O bâğ-ı dil-firîbiñ oldı şad-reşkiyle hayrânı
- 10 Ne bilsün kadrini şubh-ı neşâţ âşârınıñ âdem
Ki fark olmaz şafâ-yı rûz-ı rûşenden şebistânı
- 11 Ne hâcet sâhasında mâh-ı tâbâne kim olmışdır
Aña her lâle-i hursîd-nümâ bir şem‘-i nûrânî
- 12 Degildir câ-be-câ jâle-i zeyn-i hoş-nümâsında
Gözi hasretle kaldı hûr-ı firdevsiñ görüp anı
- 13 Hevâ-yı sünbülî dest-i kerîm-âsâ güher-bağşâ
Kenâr-ı hâk-i güher-hîzi feyz-âşâr-ı Rabbânî
- 14 Gören anı nice bir gül-şen-i cennet kıyâs itmez
Ki olmış âsaf-ı ‘adl-âveriñ manzûr-ı ihsânı
- 15 Hidîv-i nâm-ver-i şâhib-kırân-ı Baykarâ hâkir
-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- Dilîr-dâd-güster-i mülk-i ‘adîlîñ şâhib-‘unvânı
- 16 Vezîr-i Cem-şaşem Dâmâd İbrâhîm Paşa kim
Sehâ vü mekrümetde gelmemişdir dehre aqrânı
- 17 O şâhib-seyf ü nâm-âver müşîr-i cûd-serânîñ
Pür itdi ‘âlemi şayt u şadâ-yı luft ü ihsânı
- 18 Cebîni maşrıq-ı envâr şubh-ı kâm-rânıdır
Dil-i **feyz-âveri** gencîne-i esrâr-ı sübhânı
- 19 Zihî düstûr-ı a‘zam k’itdi gird ü fitneden ‘ârî
Bütün rûy-ı cihânı âb-ı tîğ-ı berq-ı cevlnânı
- 20 Şabâ gördükde ebr-i kefi gevher bâr-ı ihsânın
Çeker emvâcdan rûy-ı yeme şad-ıtağ-ı sulţânî
- 21 Anı bir şâh-ı ‘**âlî-şân**a dâmâd itdi Mevlâ kim
Odur şimdi serîr-efrûz-ı evreng-i cihân-bânı
- 22 ‘Adâlet-pîşe hayr-endîşe Sulţân Ahmed Gâzî
Ki ‘âlem sâye-i ‘adlinde buldı râhat u şânı
- 23 Şehen-şâh-ı muzaffer pâdişâh-ı heft kişver kim
Sezâdır dergeh-i ‘adlinde şehler olsa der-bânı
- 24 Cihân eyyâm-ı ‘adlinde o rütbe buldı âsâyiş
Ki düşde daği görmez oldu kimse zulm ü ‘udvânı
- 25 Tehassürden kalurđı lâl-veş dem-beste vü hayrân
Eger Hüsrev göreydi bu şükûh-ı şevket ü şânı
- 26 ‘Aceb bir böyle vağt-i meymenet âsârı görmüş mi
Sipihriñ dîde-i hurşîd ü çeşm-i mâh-ı tâbânı
- 27 Vekîl-i muğlak u dâmâd-ı şâhib ‘adliniñ dâğı
Bulunmaz ‘ilm ü hilm ü ma‘rifetde hergiz aqrânı
- 28 Aristo-fıtnat Eflâţûn-hikmet Kahramân-heybet
Gül-i rûy-ı şadâret vâkıf-ı esrâr-ı Rabbânî
- 29 Fürûğ-ı cebhe-i hurşîd-i devlet çeşme-i himmet
Meh-i burc-ı sa‘âdet mazhar-ı tevfiğ-i Yezdânî

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- 30 Nesîm evşâf-ı hüsn-i halkı yâd ile o düstûruñ
Güzâr itse eger bir dem kenâr-ı baħr-i ‘ummânı
- 31 Şadefler yâsemen dürr-i şemîni jâle olurdı
Nehâr-ı gül kılardı qar‘-ı yemde şâh-ı mercânı
- 32 Ğubârın şayķal-ı pîşâni-i ħurşîd ü mâh ile
Ne dem raħş-ı şabâ-reftârına gösterse cevlnâı
- 33 ‘Aţâ-kârâ sen ol şadr-ı mu‘azzamsın ki ‘ahdiñde
Kim oldu ħâtemiñ iħsân ile dillerde destânı
- 34 Kemîne bendeñe ednâ nazâr kııl luţf u iħsân it
Ne var maħsûd-ı akrân eyle bâri bu perîşânı
- 35 Şikâyet cevri-i çarĥ-ı dündan baĥt-ı siyâhımdan
Ki bunlardır hemîşe çekdiren baña bu ħüsrânı
- 36 Göziyle yer hemân dem anı da bu çarĥ-ı dün-
perver
Eger destimde görse ħûn dille bir dilim nânı
- 37 **Vahîdâ** gel ğuşâd it destiñi vaķt-ı du‘â geldi
Yeter itdiñ sipihr-i bed-ġüherden âh u eġġânı
- 38 Hemîşe lâle-zâr-ı âsmân şem‘-i kevâkible
Zemîn-âsâ ide tâ her gice böyle çerâġânı
- 39 Ni‘âmî eyleye ħıfz eyleyüp Bârî ħaţâlardan
Vezîr-i nâm-dârî şâh-ı ‘âlem-ġîr-i devrânı

KASİDE 3

KAŞİDE-İ ŞÂHİB EFENDİ DER-SİTÂ YİŞ-İ HAZRET-İ
ŞADR-I A‘ZAM HÂTEM-ŞİYEM İBRÂHİM PAŞA
YESSEREHU‘LLÂHU Bİ‘L-ĤAYRİ MÂ-YEŞÂ DER-AN
Şİ‘R-İ ESÂMÎ-İ LÂLE BER-VECH-İ İLTİZÂM
MUĤARRER-ŞUD
(FŞM.^v 325a-327a)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Vezân oldu yine dehre nesîm-i feyz-i Rabbânî
Riyâz-ı devletiñ oldu güşâyiş vird-i handânî
2. O vird-i nâz-ı bûy-ı gül-şen-ârâ-yı sa'âdet kim
Dimâg-ı gül-şen-i me'vâya eyler nûkhet-efşânî
3. O âlû'l-âl-i verd-i gül-şen-efrûz-ı nezâket kim
Ferâmûş itdürür ehl-i behişte bâg-ı Rıdvânî
4. Netîce nev-bahâr oldu yeni dünyâyı seyr itdük
Ki cümle sebz-pûş olmuş giyâhiñ nev-civânânî
5. Mülûkî eyledi şevket-nümâ peyk-i bahâr ile
İrüp nâ-geh peyâm-ı mağdem-i nev-rûz-ı sultânî
6. Buludı pençe-i Selmân ile sürdi meh-i garrâ
Göründi sevki ile vech-i semâda şem'-i nûrânî
7. Mişâl-i dürr-i yek-tâ şebnem-i hursîd-nümâ oldu
Bahârîñ tâc-ı ezhâra düşüp her kaçtre bârânî
8. Degil kavs-i kuzâh kavs-i İlâhîdir diyü Behrâm
Kemân-ı Sâm ile eyler temâm-ı şaşta idmânî
9. Nice meh-rû ider bezm-i çemende meclis-ârâlık
Mey-i gül-fâm-ı hoş-reng eyledikce neşve-rîzânî
10. Şeh-i gül-şen gelüp şadrîyede bâlâ-nişîn oldu
Hasîb ile o hân-zâde şeref-bağş itdi dîvânî
11. Alup geçgül eline bülbül-i şîrîn-edâ gülden
İder abdâl-ı şîrîn-kâr-veş zîbâ gazel-ğ'ânî
12. Olup gül-rûylar şûr-efgen ü gül-gûn kabâ eyler
Hezârân ehl-i 'aşkı mürğ-i gül-şen sûz-ı hayrânî
13. Ya kibrîtî ya leylâkî ya âl ü fındukî yâhûd
Giyüp a'lâ turuncı buldı her meh-pâre perrânî
14. Meger elmâs-tırâş âyînedir kim sâğar-ı sahbâ

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- Olinca pertev-efgen sürh-pûş eyler kadeh-dânı
- 15 Olup zerrîn kadehler sâgar-ı gül-şen mülûkâne
Ser-â-ser mest-i mey-nûş eyledi mînâ derûn anı
- 16 Açıldı gonca-i ter eyledi dâğ-ı derûn izhâr
Kızardı lâle-i sîmîn-beden dâğ urdı pinhânî
- 17 Komaz hande-nümâ sevdâyide cem'iyet-i hâtır
Mutarrâ sünbül-i âşüfteniñ vaz'-ı perîşânı
- 18 Semen mestâne seyr-i sebze-zâr-ı şâd-bahş eyler
Der-âgûş eylemiş bâlâ-kad ü serv-i hırâmânı
- 19 Büyük âl itdi mir'ât-ı musaffa mîr-i gül-zârı
Müşâbih kıldı 'aks-i rûyına mihr-i dıraşşânı
- 20 Açıldı lâleler reşk-âver-i rûy-ı nigâr oldı
İdüp necm-i seher subh-ı bahâra karşı lem'ânı
- 21 Birer çeşm oldı her tâbende necm-i çarh-ı firûzî
Temâşâ itmege meh-tâbda yer yer Çerâğânı
- 22 N'ola tab'-ı cihânı feyz-i Hakk itse firûzende
Ki Şâhib-şadr-ı devletde bu gün ol Âşaf-ı şânî
- 23 Ne âşaf hâk-i keşî dürre-i tâc-ı celâletdir
Ser-efrâz u bülend eyler celîs-i yây-ı mâçânı
- 24 Ne âşaf nâzenîn-i nâz-perver bir mufahhamdır
Kim itdi feyz-i Bârî lâyıq-ı müher-i Süleymânî
- 25 Tulû'u's-şems-i devlet lem'a-i tâb-efgen-i 'izzet
Fürûğ-ı âf-tâb-ı şu'le-pâş-ı mülk-i 'Osmânî
- 26 Mükerrem muhterem mîr-i müselleme zîver-i 'âlem
Cihân-gîr ü ferîd ü vâcibü'l-ikrâm-ı sultânî
- 27 Vahîd-i şânî rûh-efzâ vü 'âlem-gîr ü müstesnâ
Enîs-i dil-güşâ rûhu'l-kulûb-ı nev'-i insânî
- 28 Necîb-i lâ-nazîr ü Edhemî hulk-ı ferah-perver
Hudâ-dâd u şafâ-âver neşât-efzâ-yı rûhânî

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- 29 Hümâyûn-baht u 'âlî-kadr-i İbrâhîm Paşa kim
Bulur nûrıyla mir'ât-ı safâ feyż-i Süleymânî
- 30 O dâdâr-ı cihân-perver ki nûru'l-'ayn-ı 'âlemdir
Behişt-efrûz ider feyż-i nigâhı hâk-i Nu'mânî
- 31 O şadr-ı âsmân-kadr-i cihân-ârâ vü kişver-gîr
Ki şeh-perr-i hümâdır h'âb-gâhında meges-dânı
- 32 Pesendîde o dil-cû şeh-levend-i 'arşa-i devlet
Ki oldı na'l-i pây-ı esbi çarhıñ mâh-ı tâbânı
- 33 Sürûr-ı dil o mümtâz u müsellem şadr-ı 'âlî-şân
Ki gül-şen-zîb-i rif'atdır mu'azzam kadr-i zî-şânı
- 34 Meh ü Nâhîde Bercîs ü Süreyyâ vü Zühâl her şeb
Sezâdır bâr-gâh-ı rif'atında olsa der-bânı
- 35 Gül-i hursîd hilmi olsa bir deşte ziyâ-güster
İder gonca-nümâ her müntehâ hâr-ı muğaylânı
- 36 Şuver 'aks alsa mir'ât-i cemâl-i su'le-dârından
Müzehheb süst-i Mânî gösterirdi rûy-ı rahşânı
- 37 Olursa tab'-ı mihr-engîz-i şevk-efzâ-yı pîrâye
Behişt-ârâ çerâğ-ı gül-şen eyler çûb-ı sûzânı
- 38 Letâfet-bahş olurdu âteşi nûr-ı behişt-âsâ
Nesîm-i hulķı zer-tâb eyleseydi semt-i Yezdânı
- 39 Hayâl-i tîğını gözden geçürseydi eger düşmen
Dönerdi nîze-i sürhâ iki çeşminde müjgânı
- 40 Vücûd-ı fitne dirdim şimdi nâ-yâb u 'adîm oldı
Ruḥ-ı dil-dârı dil-gîr itmeseydi hâtt-ı reyḥânı
- 41 Vahîdâ şadr-ı 'âlem-perverâ bahşende Cem-kadrâ
Ferâḥ-şâd eyle luḫfûñla kulûb-ı müstemîn-dânı
- 42 Sen ol şadr-ı revân-bahş âşaf-ı 'âlem-bahâsın kim

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- Sehâdan Hâtemiñ dem urmağa yanında yok cânı
- 43 Sen in‘âm itmedikce luţfuñı erbâb-ı hâcâta
Sipihr-i süfle-perverdiñ tıyurmaz h‘ân-ı ihsânı
- 44 O deñlü velvele virmezdi âşübuñ ile dehre
Çemen-ârâ hezârıñ olmasa dil-süz-ı efgâni
- 45 Kümâş-ı nazmıma mihr olsa kimse Müşterî çıkmaz
Anıñçün böyle olmuşdur metâ‘-ı kâdrim erzânı
- 46 Ne bilsün gevher-i zî-kıymetiñ her pîle-ver kâdrin
Yine gevher-şinâs añlar bahâ-yı şeb-çerâgâni
- 47 Yıkar dest-i felek biñ hâtır-ı maḥzûnı bir demde
Yapar mi‘mâr-ı luţfuñ lemḥada biñ kalb-i vîrânı
- 48 O deñlü zerd-i rûyem derd-i dînâr ile kim görsem
Zer ile bir kemer zanneylerüm şü‘bân-ı bî-cânı
- 49 Muḥaşşal teng-destî cânıma kâr itdi kâhrımdan
Boğardım kendi kendim hırkâmıñ şağ olsa kaytânı
- 50 Bakılsa fi‘l-ḥaқиkâ dîde-i inşâf ile el-ḥaқ
Deger her beyt-i nazmım bir zer-i meskûk-i şâyânı
- 51 N‘ola bende ḥuzûr-ı devlete ‘arz-ı kemâl itsem
Ki oldı her kelâmım gıpta-sâz-ı ṭab‘-ı ḥâḳânı
- 52 O ressâm-ı ḥayâlem kim göreydi şûret-i şî‘rim
Ḥacâletden şikest eylerdi müyün ḥâmesin Mânî
- 53 Bu nazm-ı dil-firûzum tuḥfe bir şun‘-i İlâhîdir
Cilâ-efzûn ider câzib ola ṭab‘-ı süḥan-dânı
- 54 Yeter bâlâ-terî-i şâ‘irî **Şâhib** du‘â eyle
O şadr-ı şevket-efzâyâ kaşîde buldı pâyânı
- 55 Ziyâ-baḥş oldı gonce rûy-ı ‘arza mihr-i ‘âlem-tâb
Ferâḥ-baḥş eyleye faşl-ı rebî‘i ṭab‘-ı şâdânı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- 56 Bahâristân-ı dehri lâleler itdükçe tâb-âver
Aça feyz-i İlâhî tab'-ı düstûre cihân-bânı
- 57 Meh-i zer-peyker-i bahtı ola pertev-fiken dehre
Cihân-tâb ide necm-i tâb-bağş-ı nûr-ı Yezdânî

KASİDE 4

KAŞİDE-İ FEYZÎ ÇELEBİ **ESÂMİ-İ LÂLE**-RÂ İLTİZÂM-
GERDE DER-MİDĖAT-İ ĖAZRET-İ VELİYYÜ'N-
Nİ'AM-I ŞADR-I A'ZAM ĖÂTEM-ŞİYEM İBRÂĞİM
PAŞA ĖAFAZAHU'LLÂHU TE'ÂLÂ 'ANİ'L-ÂLÂM
YESSEREHU'LLÂHU Bİ'L-ĖAYR-İ MÂ-YEŞÂ
(FŞM.V 311b-313a)

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'iün

- 1 'Akd idüp encümen-i şem'-i şebistân lâle
Kıldı kandîl-i çerâğânı fürûzân lâle
- 2 Oldı evreng-i çemen üzre mülûkî-âsâ
Tâc-ı şevketle cihân-gîr-i gülistân lâle
- 3 Taht-ı mînâya çıkup hem çü yine 'âlî-şân
Oldı iqlîm-i çemen-zâre nigh-bân lâle
- 4 Tağdı sorguc-ı mücevher sere sultânî Key
Virdi hânzâde-i zîbendeye 'ünvân lâle
- 5 Destine nîze-i zerrîni alup peyk-i bahâr
Oldı iqbâl ile gül-zâre şitâbân lâle
- 6 Sevk-bağş olmağa gül-şende mişâl-i Behmen
Kûy-i şebnemle ider bâzi-i çevgân lâle
- 7 Oldı eglence sehen-şâha cüce mûri ile
Hande-bağşâ-yı dil-i sadr-keşîyân lâle

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- 8 Kopardup velvele tanbûrı ile râmiş-ger
Eyledi gonce-şıfat çâk-i girîbân lâle
- 9 Gonçe gül şenligine geldi 'arûs-ı cemeniñ
Duhterin virdi bugün şöhre-i zî-şân lâle
- 10 Seref-i şems ile bir necm-i sa'âdet toğdı
Mûm donanması ider şehre dıraşşân lâle
- 11 Kaldırır şebde o meh-bâle-i devrân-âsâ
Ol hilâlî-i ziyâ-bahş ile tâbân lâle
- 12 Hoş-nümâ olmasa tâ böyle 'izâr-ı dil-ber
'Âlemi itmez idi vâle vü hayrân lâle
- 13 Hüsni Yûsuf görünüp kesdi turuncı yerine
Dem-i hayretle benân olmada al kan lâle
- 14 Kim bakar itse de âşüftelik ol rûy-ı nigâr
Şeh-levend olmayıcağ 'işvede gılmân lâle
- 15 Açılup gördüğine tut ki cemende olmuş
Tütük-ârâ-yı edep hem çü kız oğlan lâle
- 16 Nâz-perverlik idüp gonce-nümâya dil-sûz
'İşve-bâz oldu o şûr-efgen-i fettân lâle
- 17 Taçılup gûşe-i destâne resîm-endâmıñ
Oldı giysu-yı dil-âvîz-i perîşân lâle
- 18 Devr idüp sâ'id-i sîmîn semen-i sîmâda
Dil-şikâr eylemede şeh-per-i bârân lâle
- 19 Geh alup destine mînâ-yı şarâb-ı gül-fâm
Bezm-i mey-nûşa yine oldu hırâmân lâle
- 20 Kıldı ser-mest-i mey-i neş'e nigâh-ı şevkî
Sâğar-ı gül-şen ile sâki-i devrân lâle
- 21 Mey-i gül-reng ile ser-mest-i mül-i neşve olup
Çekdi mestâne seher hançer-i bârân lâle
- 22 Ol sinân ile pabucci dağı müşt müşte gelüp
Oldı bu velvelede cümle hirâsân lâle

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- 23 Meclis-i meyde **kabak** başına çatlar bir gün
Burmasun öyle bıyıklarını her an lâle
- 24 **Gül-şen-ârâ**-yı cihânım diyü ezhâra ider
Şehr-i mînâda ‘aceb tafralar a‘yân lâle
- 25 Yine **gül nûş** idiyor diyü şarâbı tenhâ
Koydı âşûb-ı cihân eyledi mihmân lâle
- 26 Olmasa **çorbacı** ta‘yîn koparırdı gehî
Keyf-i düş-nâb ile şad-na‘ra-i mestân lâle
- 27 Dem-i sermâde başın hırka-i ihfâya çeküp
Bir piyâz içre çeker hulle-i hicrân lâle
- 28 **Edhemî** câme giyüp tekye-i gül-şende **vahîd**
Oldı hem-reng-i **ferîd**-i çemenistân lâle
- 29 **Su‘le-pâş** olmağ-içün dâğ-ı derûnı her şeb
Yağdı kibrit-i sirâc itdi çerâğân lâle
- 30 Bir kuluñdur beçe-i şems-i **cihân-tâb**a dönüp
Gülşenî tâcı ile itmede devrân lâle
- 31 Reng-i **seb-reng**-i **süveydâ**-yı derûn-ı ‘âşık
Böyle tâbende gerek hem çü dıraşşân lâle
- 32 Nağş-ı **heft-reng** ile bir **kavs-ı kuzâh**dır beñzer
Ebr-i nîsâne ki rîzân ide bârân lâle
- 33 Ğâlibâ **hızr-ı çemen** gibi cihânda olmuş
Leb-i sîr-âb-ı nem-i **çeşme-i hayvân** lâle
- 34 **Tohm-ı şîrîni** görüp ‘aşkıla hem çün Ferhâd
Dağdan kendüsini eyledi ğaltân lâle
- 35 Rengden renge dönüp **Gülci başı**-zâde gibi
Boyadı ala gül-i gül-şeni fettân lâle
- 36 İdüp âyîne-i ‘âlem ruğ-ı **tâb-âverini**
Ser-terâş oldı açup gelse mürde-ğân lâle
- 37 Açdı başderede filân dereye hüd kim ola

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

- İnce donanma gibi zînet ü elvân lâle
- 38 Çatdı kırlanğış ile mîr-i müsellemler kıçdan
İtdi aqtarma nice keşti-i qorşân lâle
- 39 Açılup tâbiş-i hırşîd-i cihân-bân bile gör
Reng-i yâkûtı ider mühr-i Süleymân lâle
- 40 Oldı nâ-yâb-ı cemen hem-çü yegâne gevher
Dürre-tü't-tâc-ı safâ gurre-i rahşân lâle
- 41 Seb-çerâğa nice oldurdı cihânda mâlik
Açmasa dağme gibi her gice bir kân lâle
- 42 Bu da bir feyz-i Hüdâdır ki cemende her-sâl
Oldı tâb-âver-i bâğ-ı şeh-i devrân lâle
- 43 Kâtı ra'nâ vü müferrih görünürdi dâ'im
Kef-i âşaf gibi olaydı zer-efşân lâle
- 44 Dili serdî-i elem itmiş iken âzürde
Oldı bu demde benim derdime dermân lâle
- 45 Hâk bilür nuşka mecâlîm yoğ iken buldı bu dem
Midhat-i âşaf-ı zî-şân ile 'ünvân lâle
- 45 Nice vaşf eylesün hâme-i aşhâb-ı hüner
Oldı zîrâ ki yine bâ'is-i ihsân lâle
- 46 Kıl du'â âşaf-ı zî-şâna hemân ey **Feyzî**
Ki acâ'ib demine oldı nigh-bân lâle
- 47 Mesned-i şadr-ı vezâretde seref-râz olsun
Bâğ-ı luftunda ne dem kim ola mihmân lâle

KAYNAKLAR

AYVAZOĞLU, Beşir, **Güller Kitabı, Türk Çiçek Kültürü Üzerine Bir Deneme**, Ötüken, İstanbul 2001.

BAYRAM, Yavuz, **Çiçeklerle Diğer Bitkilerin Dîvân Şiirine Yansımaları ve Anlam Çerçevesi**, OMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Samsun 2001.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/4 Summer 2008*

BÜYÜKTOSUNOĞLU, Mahmut, **Sâhib Dede Dîvânı (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni)**, Selçuk Üniv., SBE., Yüksek Lisans Tezi, Konya 1991.

Faiz Efendi ve Şakir Bey (FŞM) **Faiz Efendi ve Şakir Bey Mecmuası**, Halet Efendi Kitaplığı, no 763, İstanbul.

HAKVERDİOĞLU, Metin, **Edebiyatımızda Lâle Devri ve Nevşehirli Damat İbrâhîm Paşa'ya Sunulan Kasideler İnceleme-Metin**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2007.

KAM, Ömer Ferit, **Dîvan Şiirinin Dünyasına Giriş**, hazırlayan, Halil Çelik, MEB Yayınları, Ankara 2003.

KARTAL Ahmet, **Klasik Türk Şiirinde Lâle**, Akçağ Yayınları, Ankara.

POLAT, N. Hikmet, **Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine (Cevat Rüştü'den Bir Güldeste)**, Kitabevi, İstanbul 2001.

SEVGİ Ahmet, Mustafa Özcan, **Ali Canip Yöntem'in Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri**, İstanbul, Sözlük Yayınları, 1996.

TUMAN, Mehmet Nail, **Tuhfe-i Naili - Dîvan Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri**, (Hazırlayanlar: Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı), Ankara, Bizim Büro Yayınları, 2001.